

A VETÉSI VARJÚ MAGYARORSZÁGON

együttéléstan

életmód

fajvédelem

A VETÉSI VARJÚ MAGYARORSZÁGON

Szöveg:
dr. Tokody Béla, Lovászi Péter,
Solt Szabolcs

Fotók:
MME Archívum, Bajor Zoltán,
Lóki Csaba, Mizser Szabolcs
(birding.hu), Novák László,
Orbán Zoltán, Palatitz Péter,
Vasuta Gábor

Grafika: Kókay Szabolcs

Kiadványszerkesztés:
Kiss Maja

Kiadja:
Magyar Madártani
és Természetvédelmi
Egyesület (MME)
Budapest, 2024.

AGRÁRMINISZTERIUM

Ez a kiadvány az Agrárminisztérium
pénzügyi támogatásával valósult meg
a TMF/458/2023. támogatói szerződés
keretében. A kiadvány nem minősül
az Agrárminisztérium hivatalos állás-
foglalását tükröző tartalomnak.

© A kiadványban szereplő információk
a forrás megjelölésével felhasznál-
hatók.

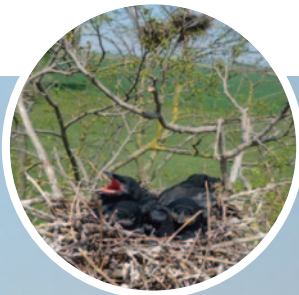

Corvus frugilegus

BEVEZETÉS

Az utóbbi években egyre rendszeresebben kerül a hírekbe a vetési varjak miatt, a lakosság, vagy gazdálkodók közt kipattanó konfliktus. Kiadványunk a vetési varjakkal kapcsolatos információkat igyekszik összegyűjteni, azzal a nem titkolt céllal, hogy az időnként sajnos súlyos konfliktusokat, szinte varjú-háborút kiváltó, nem melleleg **rendkívül intelligens madarat** ne csak bemutassa, hanem amennyire lehet, meg is szerettesse az Olvasóval. Vagy legalább elfogadtassa azt, hogy **mint minden más élőlény, ő is csak túlélni, fennmaradni és persze utódokat nevelni szeretne** – még ha ez időnként összetűzésekhez is vezet velünk, emberekkel.

MAGYARORSZÁGI ÁLLOMÁNYA

Hazánkban – a mérgezéssel és vadászattal végzett gyérítés miatt – az 1980-as években becsült, több mint 300 000 páros vetésivarjú-állomány összeomlott; a 2006-ban elvégzett felmérés mindössze 20 000 fészkelő párt talált.

A faj 2001 óta védett, azóta lassú gyarapodásnak indult az állománya, jelenleg 50 000 pár költ kisebb-nagyobb telepekben az országban.

A vetési varjút kivételes intelligenciája és rendkívül magas szintű szociális készségei nagyon alkalmazkodó fajjá teszik a táplálkozás és a költőhely-választás szempontjából egyaránt; éppen ebből keletkeznek az ember-varjú konfliktusok.

A mezőgazdasági környezetben okozott problémák kezelése kellő előretökkeléssel és befektetett energiával sok esetben megoldható, de fontos a gazdálkodók tájékoztatása a lehetséges varjúbarát módszerekről, hogy ne érezzék szükségét drasztikusabb megoldásoknak.

A városokba behúzódtott vetésivarjú-állományok a lakosok komoly ellenszenvét vívják ki a költési időszakban tapasztalható zajterheléssel és ürülékükkel. Az érintett lakóközösségek szerint a varjaknak nincs helye lakott területen.

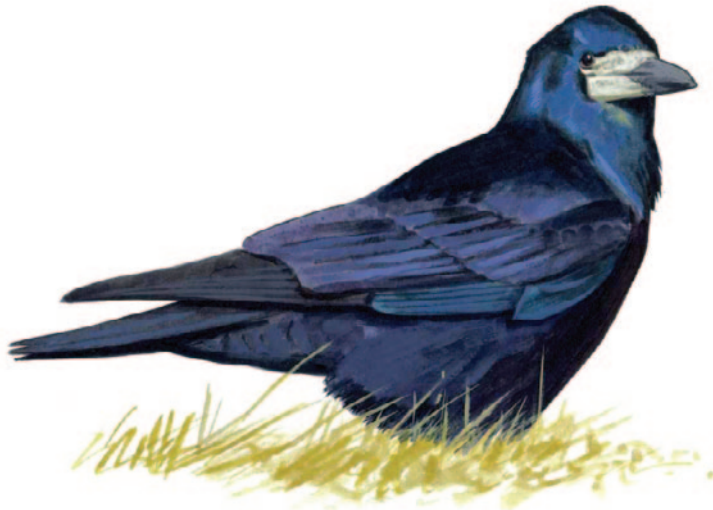
Mivel az agrárkörnyezetben élő varjakat a helyi gazdálkodók, a belterületekről pedig az ott lakók távolítanak el, úgy tűnik, hogy ez a madárfaj sehol nem kívánatos.

De szánjunk rá egy kis figyelmet, hogy megértsük, mi vezetett oda, hogy ez az elegáns, társas életet élő, bonyolult szociális kapcsolatokat mutató madár egyre üldözöttebbé vált városi és természeti környezetben egyaránt, s hogy most egyszerre érzékelhetjük az irántuk fokozódó ellenszenvet, miközben számos állatvédő szemléletű embertársunk aggódásának ad hangot?

A VETÉSI VARJÚ

A vetési varjú (*Corvus frugilegus*) a zárt, összefüggő erdőterületek kivételével elterjedt faj az alföldi és dombvidéki élőhelyeken egyaránt. Mozaikos agrárterületeken, gyepeken található kisebb-nagyobb erdőfoltokban, fasorokban, illetve települések belterületén különösen idősebb fákkal vegyes parkokban, köztereken fészkel.

A hazai költőállomány állandó, azonban telente a Kárpát-medencében több százezres nagyságrendű vetési varjú állomány jelenik meg téli vendégként, amelyek költőterülete északkeletre, a Közép-Orosz-hátságon, az Oka-folyó mentén, illetve Kijev és Harkov térségében található, de előfordulnak nálunk a Volgán túli populációkból származó egyedek is. A kelet-európai vetési varjak nyugatra húzódásának őszi kezdetét az időjárási tényezők (havazás, fagyok), a visszavonulásuk kezdetét azonban a nappalok hossza határozza meg, de általában március közepéig elhagyják a Kárpát-medencét.

A téli varjútömegek, különösen a településeken áttelelő csapatok tehát számos félreértésre is okot adnak a hazai költőállomány nagyságát illetően.

A hazánkban költő vetési varjak már február végén, március elején elkezdik a régi fészkeket tatarozni, vagy újat építeni. Az alföldi, mezőgazdasági környezetben található telepei általában fiatal vagy középkorú akácosokban találhatóak, de kőriserdőkben, időnként tölgyesekben és nyarasokban is költenek.

Városi környezetben magas fák csúcsába, vékony ágakra, megközelíthetetlen helyekre építkeznek, általában platánokra, illetve más, platánok közelében álló fákon is találhatóak fészkek.

Általában április közepére lesznek teljes fészkekaljak, amelyek 4-5 tojásból állnak, a kotlás 16-18 napig tart, a fiókák 30-36 napig tartózkodnak a fészkekben.

TÁRSFÉSZKELŐ FAJOK

KÉK VÉRCSE (*Falco vespertinus*)

Fokozottan védett faj

Hazánkban az Alföld pusztai erdeiben fészkel, elsősorban vetésivarjú-telepekhez társulva.

Jóval később kezdi költését, mint a varjak, 2-5 tojásból áll fészke, a tojások 22-23 nap alatt kelnek ki és további 27 nap elteltével hagyják el a fészket. A repülő rovarok mellett sok mezei pockot, hüllőket és sok ásóbékát is zsákmányol. Hosszú távú vonuló, a telet Délnyugat-Afrikában tölti.

Hazai fészkelőállománya 1990 körül, már ekkor is jelentős csökkenés után, 2000-2200 pár volt, jelenleg 950-1350 pár.

ERDEI FÜLESBAGOLY (*Asio otus*)

Védett faj

Nem épít fészket, előszeretettel foglalja el a varjúfélék által épített fészkeket. Vetési-varjú-telepeken gyakori társköltőfaj.

Leggyakoribb fészkelő bagolyfajunk, a zárt erdők belsejének kivételével szinte mindenhol megtalálható. A költést korán kezdi, gyakran már márciusban teljes fészke van, amely 5-9 tojásból áll. Kotlási ideje 25-30 nap, a fiókák 20-25 napig tartózkodnak a fészkekben. Legfontosabb táplálékállata a mezei pocok. Állandó fajunk, telente az emberi településekre húzódik be és alkot nagy pihenő, nappalozó csapatokat.

Hazai fészkelőállománya 6-10 ezer pár.

KABASÓLYOM (*Falco subbuteo*)

Védett faj

Hasonlóan a többi sólyomféléhez, fészket nem épít, elsősorban varjúfélék fészkeit foglalja el. A vetésivarjú-kolóniák gyakori fészkelője.

Hazánkban általánosan elterjedt fészkelő faj. Évről-évre ugyanabban a fészkekben költ. Fészke 2-4 tojásból áll, a fiókák 28 nap kotlási idő után kelnek ki és egy hónaposan hagyják el a fészket. Táplálékának nagy részét repülő énekesmadarak és rovarok teszik ki, szürkületkor előfordul, hogy denevéreket zsákmányol. Vonuló faj. Hazai fészkelőállománya 2600-2900 párra tehető.

VÖRÖS VÉRCSE (*Falco tinnunculus*)

Védett faj

Saját fészket nem épít, főleg varjúfélék fészkeit foglalja el, gyakran szarkafészkekben költ és rendszeres költőfaja a vetésivarjú-telepeknek is.

Hazánkban tipikusan mezőgazdasági területeken fészkel. Fészke 3-8 tojásból áll, a fiókák 28-30 nap alatt kelnek ki és ugyanennyi időt töltenek még a fészkekben. Főként rágcsálókat, elsősorban mezei pockot, nyári időszakban saskákat, szöcskéket, gyíkokat is fogyaszt. A hazai állomány vonuló, de az északról lehúzódó, valamint az idősebb madarak hazánkban telnek át.

Hazai fészkelőállománya 9-13 ezer pár.

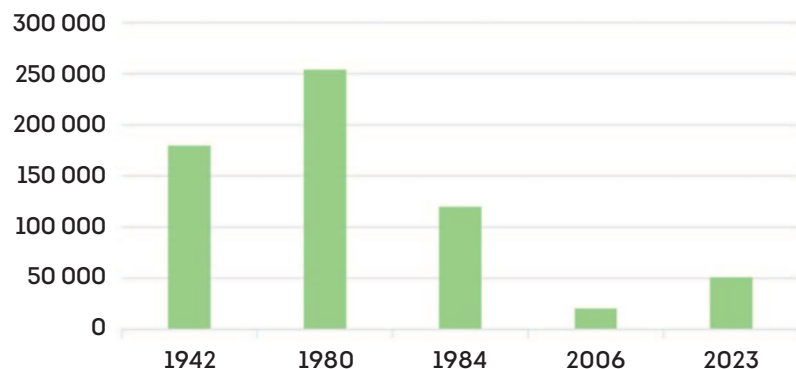

A VETÉSI VARJÚ HÁNYATOTT TÖRTÉNETE A HAZAI ÁLLOMÁNY- VÁLTOZÁSOK TÜKRÉBEN

A 20. század elejéig a vetési varjú hasznáról vagy káráról nem voltak viták, az akkori, természetközeli mezőgazdálkodás – a faj rovar- és rágcsálóirtó tevékenysége miatt – sokáig pozitívan ítélte meg és nélkülözhetetlennek gondolták őket a szántóvető parasztemberek számára.

Azonban már az 1904-ben lefolytatott kérdőíves kutatások ellentmondásosnak bizonyultak, a több mint ezer gazda körében végzett közvélemény-kutatás azért is képviselhetett negatív véleményeket, mert a varjak okozta kár rendkívül látványos, mérhető, míg a haszon sokkal nehezebben igazolható. Ez az első varjúpernek is nevezett, széles körű társadalmi vita hosszan elhúzódott. Több neves kutató (Csörgéy Titusz, Schenk Jakab) is kifejezetten hasznosnak ítélte meg a vetési varjút, kiemelve azt a tényt, hogy a faj akár rovargradációk megfékezésére is képes. Gyomorzvizsgálatok alapján ekkor a táplálékösszetétel azt mutatta, hogy az éves átlag 59,1%-ban rovar és csak 40,9%-ban tartalmazott növényi táplálékot.

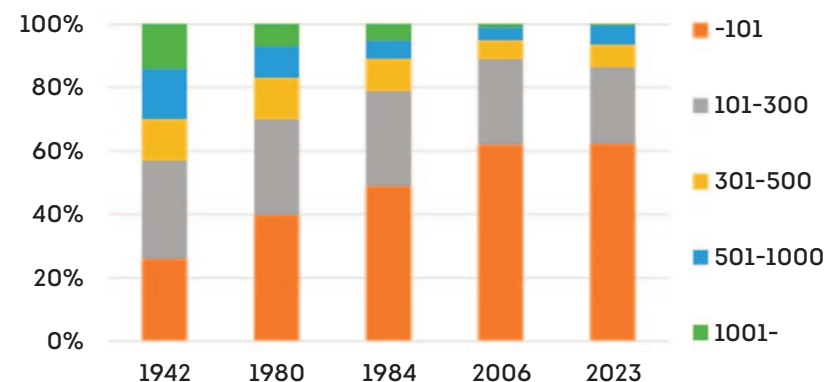
A vetési varjú állományának alakulása

A korabeli szakmai cikkeket összefoglalva Vertse Albert 1943-ban a faj kímélete mellett foglalt állást összefoglaló tanulmányában, ennek megfelelően a vetési varjú teljes védelmet élvezett. Ebben az időben az országos állomány 270 felmért telepen 180 000 pár volt.

A faj védelme annyiban változott a II. Világháború után, hogy a Minisztertanács 59/1959-9 sz. növényvédelmi rendelete alapján a fészkelési időben védett volt, gyérítése csak azon kívül, kizárólag mezőgazdasági területeken, augusztus 15-től november 15-ig volt engedélyezett.

A telep nagyság alakulása 1942-2023 között

A mezőgazdaság, a földhasználati módok azonban gyorsan változtak, a gépesítés és az intenzív, megelőző növényvédelem, a növényvédőszer-használat miatt a termésátlagok növekedtek, a rovarölő szerek használata fokozódott, amik teljesen megszüntették a korábban gondokat okozó rovargradációkat. Ez azt okozta, hogy a rovarévo madarak, köztük a vetési varjú táplálékállatainak állományai drasztikusan, gyakorlatilag a táplálékhiány szintjéig csökkentek a madárvilág szemszögéből.

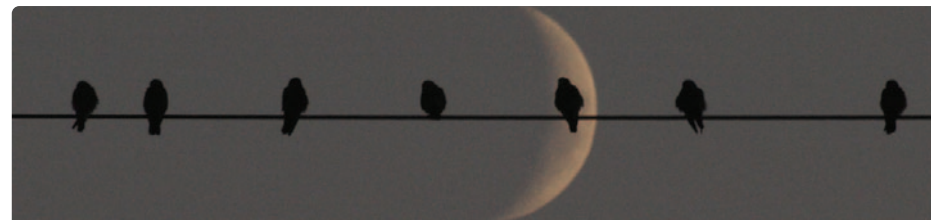
A vetési varjú – intelligenciája következtében – gyorsan alkalmazkodott a helyzethez, és a korabeli gyomortartalom-vizsgálatok már azt mutatták ki, hogy a növényi táplálék 58,6%, míg az állati mindössze 41,4% volt csupán.

A varjak által okozott mezőgazdasági károk miatt az 1960-as években újra erősödött az a társadalmi vita, amelyet második varjúpernek is szokás nevezni. Számos neves kutatónk (Beretz Péter, Sterbetz István, Fintha István) vetette fel a vetési varjú agrárgazdaságban betöltött szerepének újraértékelését. Ez oda vezetett, hogy 1971-től az illetékes minisztérium a faj védettségét először csak enyhítette, majd teljesen feloldotta, amely azt jelentette, hogy a vetési varjút korlátlanul lehetett vadászni.

Egész évben lötték, fiókákat szedtek ki; Békés vármegyében étkezési célokra gyűjtött varjúfiókákból készített leves elterjedt szezonális gasztronómiai tradíció volt magasabb társadalmi osztályokban is – a fiókakiszedést a később védetté nyilvánított területeken lehetett csak megszüntetni, erős természetvédelmi nyomásra. Előfordultak nagyon kegyetlen esetek is, 1980-ban hosszú rudakra erősített olajos rongyokkal égették meg a fészkeket, a fiókákkal együtt. Ezek a módszerek nem értek el komoly állománycsökkenést, a vetési varjú hazai állománya ekkor a felmérések szerint 254 000-331 000 pár volt, több mint 700 telepen.

Azonban 1981-től engedélyezték az F1-es eljárást, egy csoport szelektív hatású, kizárólag varjúfélékre ható mérge alkalmazását, amely veseelégtelenséget okozva, napokig tartó szenvedés után ölte meg azokat a madarakat, amelyek a fészektelepek mellett kihelyezett csalitojásokat elfogyasztották. A telepek mellett a tojásrakási időszakban és kotlás idején helyezték ki a „mérgefalatoknak” hívott, méreggel injektált tyúktojásokat két-három naponta, amit három-négy alkalommal ismételték. A tojások elfogyasztása után a madarak nem táplálkoztak, repülni már nem tudtak a második napon, bevárták az embert, gubbasztottak a fákon. A harmadik napon már megkezdődhetett a tetemek összeszedése. A módszert vadásztársaságok és vadgazdaságok alkalmazták országszerte, amelynek hatására a vetési varjú állománya rohamosan csökkent, a nagy telepek megszűntek, az állomány szétszóródott.

A vetési varjú szisztematikus irtásának komoly következményei voltak. Egyrészt összeomlott a hazai csókaállomány (a csóka szintén varjúféle madár) és csökkent a varjútelepeken előszeretettel költő erdei fülesbaglyok száma is. A legdrámaibb következmény az volt, hogy a vetési varjú természetvédelmi szempontból legértékesebb társfészkelő faja, a fészket nem építő, a varjúfészkeket elfoglaló kék vércse a vetésivarjú-fészkek megfogyatkozása következtében nagyon komoly hazai állománycsökkenést szenvedett el.

A természetvédelem kezdeményezésére 1996-ban FM rendelettel tiltották az F1-es mérge használatát, amely szerint hivatalosan nem lehetett használni azt vetési varjú gyérítésére. Ezt nehéz volt a szert lelkesen használó vadásztársaságok gyakorlatába átvinni, melyek a szer módosított (F2 elnevezésű) változatát a szarka és a dolmányos varjú gyérítésére is sikerrel alkalmazták. Ennek ellenére a mérge peszticid minősítéssel használatban volt még évekig, olyan korlátozásokkal, hogy az akkoriban még ritka költőfajnak számító holló fészkeinek harminc kilométeres körzetén belül nem volt használható. A természetvédelmi hatóság eseti végzéseivel tiltotta a mérge alkalmazását bizonyos esetekben és konkrét helyeken.

A szer végleges kivezetése 2004-ben következett be, amikor már a hatályos FVM rendelet nem tartalmazta a hatóanyagot a Magyarországon forgalomba hozható növényvédő szerek listájában.

**A vetési varjú 2001-ben lett védett,
természetvédelmi értéke jelenleg 50 000 Ft.**

A 2006-ban az MME koordinálásában elindult, „A kék vércse védelme a Pannon régióban” c. LIFE-program keretében elvégzett országos vetésivarjú-felmérés, öt évvel a védetté nyilvánítás után, mindössze 20 623 páros állományt mutatott ki, amely 157 telepre oszlott szét.

Az azóta eltelt időszak és a védettség dacára a magyarországi állomány a felmérések alapján mindössze 50 000 pár, amely jelentős növekedés, de nem nevezhető robbanásszerű állományfejlődésnek.

A tervszerű, két évtizeden keresztül méreggel is történő irtás és a folyamatos, löfegyveres gyérítés oda vezetett, hogy a megmaradt vetésivarjú-populációk mindinkább a városokban kerestek és találtak menedéket, önmagában újabb konfliktust generálva.

Ez az agrárterületeken nagyon lassan erősödő állomány okozta vélt, vagy valós problémákkal megterhelve az újabb, napjainkban kipattant, immáron harmadik varjúpert robbantotta ki.

ÉRDEKESSÉGEK

hím: 43-55 dkg

tojó: 34-52 dkg

81-99 cm

Már költési időszak előtt egy évvel párt választ, az egyedek ragaszkodnak párjukhoz.

Egy pár rövid egy hét alatt megépíti fészket, ami ekkor kb. 30 cm magas. Több évig használják, minden évben, költés előtt tatarozzák. Így egy fészek idővel akár 700 ágából is állhat.

Rendszertanilag az énekesmadarakhoz tartozik :)

Több varjúféle is nagyon magas intelligenciával rendelkező madárfaj, amelynek értelmi képességei egy 7 éves gyermekével vetekednek!

Valószínűleg tudatában van saját magával és az őt körbevevő világgal, ennek köszönhetően pedig **kimagasló döntéshozó és problémamegoldó képességgel rendelkezik** – gyakorlatilag **előrelátóan tervez, eszközöket használ**. Gondoljunk csak arra, hogy a szajkók százas nagyságrendű olyan helyet tudnak megjegyezni, ahol táplálékot rejtettek el! Több varjúfaj autók elé dobja a diót, hogy azok feltörjék az általa elérhetetlen csemegét – ehhez pedig több lépést előre kell látni!

Tényleg száz évig él?

Nem, a rekorder magyar gyűrűs vetési varjú 13 év 4 hónap 18 nappal a gyűrűzés után került meg, az európai rekorder pedig 22 év 11 hónap elteltével. Ez nem különlegesen hosszú életkor más madarakhoz képest, például a legidősebbnek ismert seregély is 22 évet élt.

Legtávolabbi magyar vonatkozású megkerülése:

2601 km oroszországi gyűrűzés helyétől, megkerülés helye: Magyarország.

A Magyarországon gyűrűzött madarak megkerülési összesítése (1951-től):
helybeni (0-5 km) megkerülések száma: 249 pld. (6,58 %) (1313 esetszám),
belföldi (> 5 km) megkerülések száma: 47 pld. (1,24 %) (50 esetszám),
külföldi megkerülések száma: 12 pld. (0,32 %) (12 esetszám).

Az MME 2009-ben az év madarának választotta a kék vércsével együtt.

VAN FEHÉR VARJÚ? IGEN!

HOGYAN TUDTAK ILYEN GYORSAN ALKALMAZKODNI A MEGVÁLTOZOTT VISZONYOKHOZ?

Mitől voltak képesek ennyire gyorsan lekövetni a földhasználati módok változásait (gyepek erősen csökkenő aránya, legeltetett állatállomány összeomlása, monokultúrás szántók térhódítása, gépesítés) és a mezőgazdasági növényvédelmi gyakorlat térhódítását (főként a megelőző növényvédelem keretében kijuttatott .rövarölő szerek használatát, melyek számos egyéb faj táplálékbázisát is eltüntették)?

A varjak képesek begytejjel is táplálni fiókáikat, amit például a nem kellő vetésmélységbe és csávázás nélkül előkészített, szög-állapotban még jelentős energiaforrásnak tekinthető kukoricamagból kiválóan elő tudnak állítani. A hozzánk hasonlóan „mindenevő” varjak tehát kiváltották a korábbi rovar táplálékot, ahogy az eltűnőben volt, és egyre nagyobb mértékben hasonlóan tápláló forrással helyettesítették.

Amikor a csávázással és vetőágy-előkészítéssel sem volt baj, miért támadják az épp kikelt kukoricát ezek a madarak?

Mert sok esetben nem is a termesztett kultúra a cél: meglepően korán azonosítják az adott tábla egyre elhatalmasodó drótféreg- (pattanóbogár-lárva) fertőzöttségét. A sárgulni kezdő növénykéket sajnos következményként fordítják ki, hiszen valójában az alattuk bújó, ezeket rágó lárvát keresik.

Miért van az, hogy nem távoznak a költés után sem a városi parkokból, pedig azok még nem a telelni érkező „idegen” madarak, sőt, akár gyakrabban látni őket a településen?

Erre sajnos számos helyszínen, és sok éven keresztül a humán eredetű hulladék nem megfelelő felszíni kezelése lehet a magyarázat: legyen az egy utcai szemetes mellé hanyagul eldobott ételmaradék, vagy egy település határában hegyekben gyűlő felszíni kezelésű hulladéklerakó, azt a varjak, és mellettük sok egyéb állat rendszeres és biztos táplálékforrásként élék meg, és járnak rá. Ezen a megfelelő hulladékkezelés és a közterületek folyamatos tisztán tartása sokat képes változtatni.

AZ EMBER-VARJÚ KONFLIKTUS VÁROSI FRONTVONALA

A vetési varjak lakott területekre való behúzódása a külterületi mérgezésekkel és a fegyveres gyérítés fokozódásával felgyorsult, mivel szó szerint bemenekültek oda, gyorsan megtanulva, hogy ott nem fenyegeti őket az ember. Itt azonban egy másik konfliktus keletkezett: nem a kártételük zavarja a lakosokat, hanem a vetésivarjú-telep hangzavara és a fokozott ürülékszennyezésük, az ez által feltételezett, de nem valós közegészségügyi problémák, például a madárinfluenza lehetőségével.

Ez a konfliktus 2023-ra nyílt harccá változott, amely a médián keresztül szabályos vetésivarjú-ellenes kampánnyá bővült. Olyan eset is előfordult, amikor egy dunántúli város polgármestere olyan kérelemmel fordult egy lakossági fórumon az ott megjelent agrárminiszterhez, amely a városba betelepült vetési varjak fészkelési időben történő lelövését célozta.

Hazánkban a vetési varjak telepeinek jelentős része városokban található és valóban nehéz egy kolónia közvetlen közelében együtt élni velük a költési időszak mintegy négy hónapjában, de vajon van-e megoldás erre a helyzetre?

Az elmúlt néhány évben több városban próbálták meg – törvénykövető módon, hatósági engedély birtokában – a meglévő vagy épülő fészkeket eltávolítani. Ez jellemzően a tűzoltóság bevonásával, nagynyomású tömlőből, vízzel történő leverést jelentett. Azonban a gyakorlatban ez nem működött, a madarak szétszéledtek és jellemzően a környező utcákban több kisebb telep jelent meg, így a probléma megoldása helyett az sokszorozódott. A tapasztalatok szerint a költési időszak előtti facsonkolás, a solymászmadárral történő riasztás, vagy az ágakra helyezett riasztók sem érték el a kívánt hatást, a konfliktust okozó telepek számának vagy a városi állomány nagyságának csökkentését.

Romániában a vetési varjú gyéríthető faj, de vadászatuk korlátozott, kizárólag költési időszak után lehetséges, és alapelv az, hogy a városi telepeket el kell tűrni, megszüntetni azokat kilövéssem lehet. Az egyedi, löfegyverrel végzett gyérítés nem okoz látható állománycsökkenést, így csapdázással próbálják a madarak számát gyéríteni, számottevő siker nélkül. Tehát a külföldi tapasztalatok szerint a durvább módszerek sem hoznak megoldást.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület egy nyugat-dunántúli város parkjának vetésivarjú-telepe, és az ahhoz köthető szélesedő társadalmi konfliktus kapcsán, az önkormányzat felkérésére elkészített egy konfliktustervet, amelynek a célja az volt, hogy megvizsgálja a varjak áttelepítésének lehetőségét.

A parkban az évek során már 250 fölé emelkedett a fészkek száma, a közelben lakó emberek, másrészt a parkot rekreációs célból használni kívánó polgárok jelentős ellenérzését kiváltva. Megvizsgálva a fészkelő madarak fészkekanyaggyűjtési és táplálkozási területeit, összevetve a más területeken GPS-adóval jelölt varjak mozgásával, meg lehet találni azokat a facsoportokat, amelyek a magasságuk és elhelyezkedésük alapján elméletileg alkalmasak lehetnek vetésivarjú-telep kialakulására.

Az ezekre felrakott gallykoszorú fészkealapokkal, táplálék és fészkekanyag kihelyezésével elvileg kialakítható egy olyan alternatív fészkelőhely, ahova a belvárosi varjúkolóniák, akár az eredeti költőhelyen végzett célzott, a kritikus időszakra időzített megfelelő zavarással kiszoktathatók. Ennek sikere azonban messze nem garantált, a módszer finomítása csak a gyakorlati tapasztalatok alapján lehetséges.

Ahhoz, hogy a működő megoldást megtaláljuk egy tradicionális vetésivarjú-telep elköltöztetésére, időre és anyagi erőforrásokra van szükség, illetve további kutatásokra annak érdekében, hogy megértsük a vetési varjak szociális rendszerét és a térbeli mozgásukat.

A tanulmány végeredménye az, hogy szakmailag nem javasolt a varjak életébe való klasszikus, csak zavarást alkalmazó beavatkozás, mert a probléma így akár fokozódhat is.

Itt kell megemlíteni azt is, hogy amennyi igazi hangadó akad a településeken nehezményezett kolóniák kapcsán, legalább annyi állatszerető helyi lakos is megszólal, akiket viszont felháborít és érzékenyen érint például a fészkek eltávolításával járó riasztási módszerek bevetése.

TELEPÜLÉSI ESETTANULMÁNYOK

Egy alföldi város egyik nagy temetőjében ismert egykori telep nyárfáinak kivágása után két fő telep keletkezett a temetőhöz közeli utcákban, nagyobb társadalmi problémát okozva. A szaporodó lakossági panaszok hatására – a tűzoltóság bevonásával – **nagy nyomású vízszugárral távolították el a fészkeket még a költési időszak előtt. Az eredmény az lett, hogy a két telep tovább aprózódott, immár tucatnyi közepes és néhány páros kolónia formájában.**

A fákra helyezett, „firefly” típusú riasztóeszköz a varjak jelenlétére nem volt hatással, **nagyon hamar megszokták.** Jelenleg még mindig sok, apró telep található a városban, időnként fellángoló indulatokat gerjesztve, de a probléma nem oldódott meg.

Sok településen zajlott kísértetiesen hasonló folyamat.

Egy másik, észak-magyarországi városban az 1990-es évek óta fészkelnek a belterületen vetési varjak. Kezdetben a fészkelő kolónia fő központja az egykori kábelgyár volt, azonban a tulajdonviszonyok megváltozásával bekövetkezett az előbb említetthez hasonló esemény és a város területén szétszóródott több, kisebb kolónia kezdett egyre nagyobb társadalmi konfliktusokat okozni.

Az önkormányzat – hatósági engedély alapján a nemzeti park-igazgatósággal történő együttműködéssel – mesterséges fészke alapokat kihelyezve, sikerrel telepítette vissza régi fészkelőhelyükre a varjak egy részét.

Azonban több fészke alap kihelyezés már nem történt, így a sikeresnek indult kísérlet részsikereket eredményezett.

Ezzel párhuzamosan több kisebb telepet bolygattak; fákat csonkoltak és gallyaztak, solymászmadárral is riasztották a madarakat. Próbálkoztak hanggal történő riasztással is, ezt azonban a madarak hamar megszokták, így ez eredménytelen volt.

Ezekből a tapasztalatokból egyértelműen látszik, hogy a vetési varjú ragaszkodik a városi költőhelyéhez, a folyamatos bolygatáshoz alkalmazkodik és a csonkolások után is ugyanoda építi a fészket.

KONKLÚZIÓK

Az eddigiek alapján, konkrét helyszínek tapasztalataink okulva úgy tűnik, hogy egyrészt a városi konfliktushelyzetek lezárása a már alkalmazott módokon és tapasztalatokkal nem sikerült, másrészt a problémák jellemzően a költési időszakra koncentrálnak.

A faj védeltségi státuszának megváltoztatása és az állomány drasztikusabb eszközökkel történő szabályozása várhatóan az állatvédő-természetvédő társadalmi rétegekben váltana ki jelentős ellenállást.

A másik oldalon a fajjal szembeni fellépés a mezőgazdasági területeken ugyanakkor kritikussá tette a városi problémák érdemi kezelését! Pedig az eredendő életterük nem a város.

A konfliktusokat tehát csak mindkét potenciális költőhely kapcsán eddig gyűlt tapasztalatokra, és a madarak ott jellemző reakcióira együtt odafigyelve, komplex problémakezeléssel lehet orvosolni.

A városi kolóniák kapcsán a tapasztalatok már mutatják, hogy a kölcsönösen elviselhető alternatív helyszínre való átcsalogatás nem egy pusztán elméleti opció.

A közép-hosszú távon optimális költőhelyet pedig érdemes minimum a belterület peremén, lakossági panaszokat nem gerjesztő, semleges helyszínre, de lehetőleg inkább külterületen kijelölni.

AZ EMBER-VARJÚ KONFLIKTUS MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEKEN

A vetési varjú táplálkozása alkalmazkodott a mezőgazdasági gyakorlat megváltozásához. Eredetileg gyepekhez kötődő madárfajról van szó, amely facsoportokban telepszik meg, akár nagyobb kolóniákban, amelyek mérete régebben elérte az ezer pár feletti fészekszámot is. A gyepek feltörése után a szántóföldi környezetben is megtalálta táplálékát, azonban ez az évtizedek során egyre inkább eltolódott a növényi összetevők felé.

A tavaszi vetés utáni rövid időszak jelenti elsősorban azt a konfliktusforrást, amely a csírázó kukoricaszemek földfelszín alóli kiszedegetésével tápanyagban gazdag élelmiszerforrást jelent a vetési varjaknak. Ugyan a sajtóban mostanában gyakran olvasható „percek alatt milliós károkat okozó fekete sereg” károkozása túlzás, de az tény, hogy azoknak a gazdálkodóknak, akiknek a földjei az ismert telepek közelében helyezkednek el, kellő óvatossággal kellene eljárni a gazdasági év tervezése kapcsán.

Néhány ismert és kikísérletezett módszert betartva a károk megszüntethetők, így a jól ismert KORITE elnevezésű csávázószer használatával, amely bizonyítottan védelmet nyújt a vetési varjak ellen is, mert ennek hatóanyaga meghánytatja őket és mivel tanulékonyak, nem próbálkoznak azzal a vetéssel többet.

A lehetőleg korai vetés (ha a tavaszi csapadék és belvízhelyzet nem akadályozza) és 9 cm-es vetési mélység beállítása egy olcsóbb és nagyon praktikus megoldás, hiszen a varjú a csőrhossza miatt nem éri el a csírázó magot abban az időszakban, amikor az kíváncsian táplálék neki, utána pedig már nem érdekes számára, hiszen a tápanyagtartalom a levelek kibomlásával már csökken, a mélyről kikelt, kis csíranövény alatt tápláló mag már nincs.

Természetesen létezik a kissé már elfelejtett, de jól működő, hagyományos rendszer, a riasztás is. Erre a természetvédelmi hatóság kármegelőzés, kárelhárítás címén mindig megadja az engedélyt, és a drága és gyakran eredménytelen hang- és fényriasztások helyett még mindig nagyon jó megoldás a csősz alkalmazása (ami egyben munkahelyeket is teremt). Ugyanakkor az is belátható, hogy a környezeti hatások tekintetében is kedvezőtlen, hatalmas, egybefüggő táblákat alkalmazó szántókon a riasztás a belső, földutaktól távoli részeken kevésbé vagy egyáltalán nem lehet hatásos.

Ki kell emelni, hogy abban az időszakban, amikor a növekedő kukorica-palánták elkezdnek sárgulni és az élelmes vetési varjak azokat kiforgatják, az jellemzően nem károkozás, hanem a varjak tanulékonyságának egy jó bizonyítéka: a pattanóbogár lárvái (a drótférgek) rágnak ilyenkor a kukorica gyökerét és teszik azt tönkre, a varjak csak észreveszik ezt a táplálékforrást és kiszedik azokat a föld alól. Ha ezzel a mozdulattal a varjú a növények egy részét kiforgatja, akkor természetesen megvan a bűnbak, holott hasznót is hajt, hiszen a megmaradó növényeket ugyanezzel a tevékenységgel megszabadítja a kártevőktől.

Bár léteznek bizonyítottan jól működő megoldások, de a sajtóban az látszik, hogy a városi vetési varjak ellen folytatott kampány kiegészült a gazdálkodói károokra vonatkozó leegyszerűsítő és a fenti megoldásokat, szempontokat teljes egészében figyelmen kívül hagyó szemlélettel is, különösen azokban a régiókban, ahol a nyolcvanas évek varjúirtása óta nem maradt kolónia, így közel egy generációnyi idő után jelennek meg az új telepek.

A HAZAI VETÉSIVARJÚ- ÁLLOMÁNY JÖVŐJE

A vetési varjú a 20. század közepétől mindig is vitatott szerepű madárfaj volt. Napjainkban a városok zsúfoltsága és terjeszkedése, az emberek természettől való eltávolodása, a toleranciaszint csökkenése, valamint a klímaváltozás okozta nehézségek az agráriumban is csökkentették a faj iránti türelmet, növelték az indulatokat.

Természetvédelmi szempontból azonban állományának megőrzése, különösen a varjufészkekben költő kék vércsék védelme miatt kiemelt cél.

Bár a mezőgazdasági károkozás odafigyeléssel megelőzhető, könnyű kimutathatósága miatt hamarabb kerül előtérbe, mint a kártevők tizedeléséből fakadó, de nehezen mérhető haszon.

Városi környezetben érthető problémát jelent a négy hónapon keresztül jelentkező zavaró hatásuk, és nem vigasztalja az embereket az a tény, hogy eredendően mi magunk kergettük be őket a városokba.

Az áttelepítésre példaként ismert jó megoldás, a fentebb bemutatott kolónia átköltöztetése a korábban javasolt módszerek működőképességét, ám egyben a helyi önkormányzat következetességének alapvető fontosságát is igazolja.

A településeinken élő varjak hasonló szándékú átköltöztetéséhez tehát új, célzott vizsgálatok indítása, következetes helyzetkezelés és némi türelem tanúsítása szükséges.

TUDÁSTÁR

Az állami természetvédelmi feladatok ellátásáért
az Agrárminisztérium Természetvédelemért
Felelős Államtitkársága felel.

A tíz nemzeti park-igazgatóság látja el
a természetvédelmi oltalom alatt álló területek
és fajok természetvédelmi kezelési teendőit.

Felhasznált és ajánlott olvasmányok

MME Tudástár
Magyarország madarai
- a vetési varjú

Magyarország
madáratlasza

Vetési varjú
konfliktuskezelési terv
(2008)

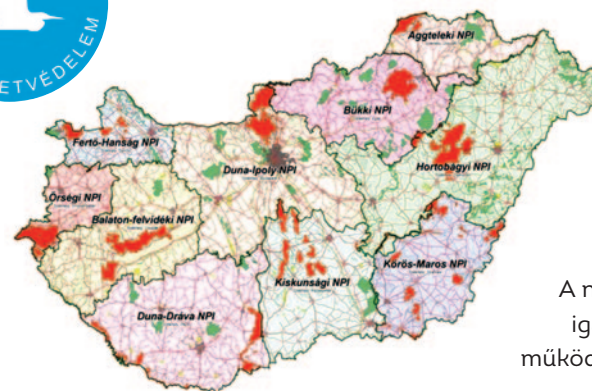
A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
Közép-Európa legnagyobb, 1974-ben alapított
civil természetvédelmi szervezete.

Kutatási, szemléletformáló és aktív természetvédelmi
tevékenysége a madárvilágon kívül a lepkékre, kételtűekre,
hüllőkre és emlősökre is kiterjed.

mme.hu
mme@mme.hu

termeszetvedelem.hu

A nemzeti park-
igazgatóságok
működési területei

Aggteleki Nemzeti Park Ig.
anp.hu

Fertő-Hanság Nemzeti Park Ig.
ferto-hansag.hu

Balaton-felvidéki Nemzeti Park Ig.
bfnp.hu

Hortobágyi Nemzeti Park Ig.
hnp.hu

Bükk Nemzeti Park Ig.
bnp.hu

Kiskunsági Nemzeti Park Ig.
knp.hu

Duna-Dráva Nemzeti Park Ig.
ddnp.hu

Körös-Maros Nemzeti Park Ig.
kmnp.hu

Duna-Ipoly Nemzeti Park Ig.
dunaipoly.hu

Őrségi Nemzeti Park Ig.
orseginemzetipark.hu